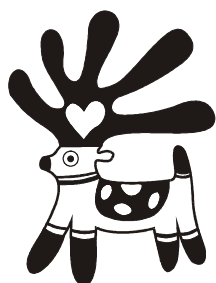

NUMER 1 (39)
MARZEC
2013

Muzeum Kultury Ludowej
Towarzystwo "Ojcowizna"

POD JELONKIEM

WYDANIE A

WĘGORZEWO

ROK XIII

Ani widu, ani słychu

W tym roku dobrze się mają kwiaty wyrastające wprost ze śniegu! A niestety takich dużo nie ma. Tegoroczne „Święto Wiosny” – czy tego chcemy czy nie, odbywające się w zimowej aurze, rozpocznie się 23 marca o godz. 10.00. Kiermaszowi sztuki ludowej i rękodzieła towarzyszyć będzie konkurs na tradycyjną pisanekę, adresowany do dzieci i młodzieży. Rozstrzygnięty zostanie też doroczny konkurs na gaik i marzankę. Zapraszamy!

„Święto Wiosny 2013” w zimowej aurze. Fot. Katarzyna Dzurko-Piasecka/MKL

„Święto Wiosny 2013” wsparł finansowo Związek Gmin Warmińsko-Mazurskich w Olsztynie.
Dziękujemy!

Lista obecności

Udział w XXXVI węgorzewskim „Święcie Wiosny” zapowiedzieli:

- ❖ Bałdyga Anna i Stanisław (Mazuchówka), tkactwo i plastyka obrzędowa
- ❖ Barszcz Urszula (Węgorzewo), palmy
- ❖ Biziewski Jan Michał (Suwałki), zabawki drewniane
- ❖ Butkiewicz Czesław (Węgorzewo), miód
- ❖ Butrym-Zielińska Adrianna (Giżycko), palmy
- ❖ Deręcz Urszula (Stankuny), sery, mrowiska, wędliny
- ❖ Drożyner Anna (Węgorzewo), pisanki
- ❖ Fajgier Renata i Krzysztof (Bemowo Piskie), koronka szydełkowa
- ❖ Herbaczewska Katarzyna (Węgorzewo), wypieki świąteczne
- ❖ Kolenkiewicz Jadwiga (Węgorzewo), biżuteria z filcu
- ❖ Kołodziejczyk Jarosław (Węgorapa), miód, świece woskowe, pamiątki z drewna
- ❖ Kowszuk Arkadiusz (Kętrzyn), ceramika
- ❖ Kuźma Adam (Giżycko), garncarstwo
- ❖ Madej Genowefa (Jakubowo), plecionkarstwo
- ❖ Manufaktura Dobrych Klimatów (Pozezdrze), pisanki, palmy, koronka szydełkowa
- ❖ Meller Katarzyna (Kozuchy Wielkie), stroiki, anioły
- ❖ Mincewicz Aldona (Litwa), sękacze, chleb, wędliny
- ❖ Nicewicz Adam (Łyse), pieczywo kurpiowskie
- ❖ Olszewska Alicja (Pierkunowo), koronka szydełkowa
- ❖ Piasecka Halina (Kętrzyn), pisanki
- ❖ Racis Bolesław (Jasionowo), ser y
- ❖ Rafalska Elżbieta (Lidzbark Warmiński), koronka igłowa, palmy, pisanki, syropy ziołowe, pieczywo
- ❖ Roch Anna (Węgorzewo), pisanki
- ❖ Rymszewicz Wioletta (Trygort), palmy, ozdoby świąteczne
- ❖ Sachryń Olga (Węgorzewo), haft

- ❖ Stowarzyszenie Kobiet Mazurskich „Dziewczyny znad Sapiny” (Pozezdrze), pisanki, palmy, koronka szydełkowa, ozdoby świąteczne
- ❖ Stowarzyszenie Kulturalne „Konik Mazurski” (Kętrzyn), pisanki, ozdoby świąteczne
- ❖ Szkolne Koło „Caritas” z opiekunką Lidią Hrabyk (Węgorzewo), palmy
- ❖ Szostak Janina (Węgorzewo), haft, koronka, dzianina
- ❖ Włodarczyk-Ostrowska Sylwia (Słupy), pieczywo obrzędowe, miód, świece
- ❖ Wojda Anna (Wronka), pisanki, malarstwo na drewnie
- ❖ Zenewiat Andrzej (Pręcowo), wyroby z wikliny

Na podstawie nadesłanych ankiet zestawili Beata Gruszka i Małgorzata Stępniaak

Wielkanocny poniedziałek – dzień żartów i psot od Morza do Tatr

Wielkanoc to najradośniejsze święto zarówno w kościelnym roku liturgicznym, jak i w obrzędowym kalendarzu wsi polskiej. A jeśli tak, to trzeba było także umieć się radować i bawić. W tradycji ludowej w całej Polsce dniem szczególnym był Poniedziałek Wielkanocny. Dzisiaj jest on dniem spotkań rodzinnych i towarzyskich, lecz od dawien dawna był dniem zabaw, gier, lejącej się wody, zalotów, psot, żartów i radości.

Najważniejszym i najbardziej znanym do dnia dzisiejszego zwyczajem jest śmigus-dyngus. Początkowo były to dwa odrębne obrzędy. Śmigusem nazywano zwyczaj oblewania wodą przede wszystkim młodych kobiet i panien na wydaniu, a także smaganie się zielonymi wierzbowymi witekami. Dyngusem zaś nazywano pochody przebranej młodzieży, głównie chłopców, którzy chodzili po wsiach z wesołą kwestą świąteczną. Z czasem obrzędy te zostały połączone pod wspólną nazwą śmigus-dyngus. Należy pamiętać, że początkowo był to zabieg magiczny, mający na celu sprowadzenie deszczu, z czasem nabrał cech o charakterze matrymonialnym. Dzień św. Lejka, jak żartobliwie nazywano lany poniedziałek, nikomu nie mógł uść na sucho, a już na pewno ładnym i lubianym pannom. Ta dziewczyna, która nie została oblana wiadrzem wody, lub nie została wrzucona do rzeki, strumienia czy stawu czuła się obrażona. Stąd, na wsi w oblewaniu wodą nie było umiaru. Dziewczęta oczekiwały na wielki prysznic i pozornie broniąc się, piskiem i ucieczką podsycaly zabawę. Była to bowiem forma zalotów, w których sucha odzież świadczyła o obrażającym je braku powodzenia.

Pierwsza wzmianka o obchodach śmigusa-dyngusa na ziemiach polskich pochodzi z XV w. i była związana z ustawą synodu diecezji poznańskiej. Co ciekawe w środowisku duchownych obchody śmigusa-dyngusa uważane były za bezbożne praktyki pogańskie i przez długi czas były zabronione. Dzisiaj może niejednego zdziwić fakt, lecz okazuje się, że tak powszechnie znany w całej Polsce zwyczaj jak śmigus-dyngus, nie był popularny na Warmii i Mazurach, co więcej został przeniesiony na te ziemie dopiero po 1945 r.

Czas wielkanocny na Warmii i Mazurach świętowano równie wesoło, mimo że bez śmigusa-dyngusa. Wieczorem w niedzielę Wielkanocną i w poniedziałek Wielkanocny we wsiach spotkać można było grupy młodzieży i starszych, zwane najczęściej wykupnikami. Chodzili oni z gałązkami wierzbowymi (czasami z brzoźowymi). Na Warmii i Mazurach często do smagania używano kadyka czyli gałązek jałowca. Członkowie grup chodzących po smaganiu śpiewali różne pieśni. Często miały one charakter religijny, ale i świecki, z elementami ludowej humorystyki. Osoby chodzące po smaganiu zbierały wykup, najczęściej w postaci jaj, ciast, rzadziej pieniędzy.

Chodzenie po alleluji to zwyczaj znany na Suwalszczyźnie. W pierwszy i drugi dzień świąt chłopcy i niezamężni mężczyźni zbierali się w grupy i obchodzili wieś od domu do domu. Składali oni życzenia, wygłaszali oracje i śpiewali pieśni religijne. Nie posiadali oni żadnych specjalnych atrybutów ani przebrań, jedyne co ich charakteryzowało to przypięta do odświętnego ubrania wstążka lub kwiat. Innym równie popularnym zwyczajem w tym dniu było tzw. chodzenie po dyngusie przybierające w zależności od regionu różne formy. I tak na przykład w okolicach Tykocina popularne było chodzenie z konopielką, nazywane tak od słów śpiewanej przy tym pieśni *Cienka mała Konopielka*. Na Podlasiu zwyczaj chodzenia od chaty do chaty połączony ze składaniem życzeń i prośbą o datki, nazywano wołoczebniem. Na Lubelszczyźnie zaś popularne były racyjki, chodzenie z pasyjką lub z gaikiem. Towarzyszyło im zazwyczaj śpiewanie radosnych pieśni wielkanocnych, składanie życzeń i powinszowań. Z kolei na Śląsku i w Wielkopolsce znany był zwyczaj

chodzenia z kurkiem dyngusowym. Kurek-kogut uznawany był za symbol sił witalnych i płodności. Wierzono bowiem, że zapewni on pannom zamążpójście, a rodzinom wielu potomków. Początkowo chodzono z żywym ptakiem, z czasem jednak zastąpiono go rzeźbą lub kukłą ptaka.

Wśród licznych radosnych i rubaszných zwyczajów praktykowanych w tym czasie nie brakowało też momentów poważnych i uroczystych. Interesującym obrzędem, występującym w całej Polsce, było procesyjne obchodzenie i święcenie pól. I choć przybierał on różne formy, to jego najistotniejszym celem było zapewnienie urodzaju.

Z opisanych zwyczajów do dnia dzisiejszego przetrwało niewiele. Niemniej jednak są miejsca w Polsce gdzie niektóre zwyczaje w nieco zmodyfikowanej formie wciąż są praktykowane i dostarczają małym i dużym wiele radości.

Anna Babiak-Owad

Bibliografia:

- Bogusz M., *Okres Wielkanocny*, „Twórczość ludowa”, 1994, r. IX, nr 1-2(25).
Kraczoń K., *Wielki Tydzień i Wielkanoc w tradycji ludowej*,
<http://www.kulturaludowa.pl/widok/219/887>.
Krzyżaniak B., Pawlak A., *Warmia i Mazury. Pieśni doroczne*, cz. I, Warszawa 2002.
Ogrodowska B., *Ocalić od zapomnienia polskie obrzędy i zwyczaje doroczne*, Warszawa 2006.
Pokropek M., *Ludowe tradycje Suwalszczyzny*, Suwałki 2010.
Szyfer A., *Zwyczaje, obrzędy i wierzenia Mazurów i Warmiaków*, Olsztyn 1975.

Pisanki i ikony

W marcu i kwietniu w Muzeum Kultury Ludowej można zobaczyć nową wystawę *Pisanki i ikony*. Jest ona poświęcona jubileuszowi dwudziestolecia utworzenia Wydziału Sztuki Użytkowej i Rzemiosł Ludowych przy Technikum Artystyczno-Przemysłowym w Kaliningradzie, w Obwodzie Kaliningradzkim. To jedyna szkoła tego typu w krajach bałtyckich, przygotowująca specjalistów w dziedzinie użytkowej sztuki dekoracyjnej – mistrzów w obróbce bursztynu i malowaniu (pisaniu) ikon.

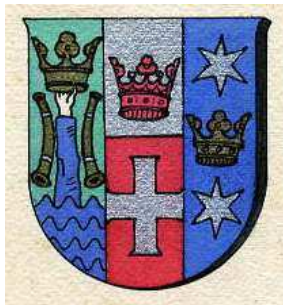
Obecnie nauka na wydziale odbywa się na następujących kierunkach: sztuka dekoracyjno – użytkowa, design oraz sztuka jubilerska. W ramach nauki studenci biorą udział w wystawach artystycznych, konkursach, spotkaniach z artystami, prowadzą zajęcia rękodzielnicze etc.

Tematem przewodnim wystawy jest hasło: „młody artysta: tradycje, współczesność, innowacje”. Ekspozowane są autorskie prace studentów, wykonane w różnych technikach plastycznych, przede wszystkim ikony i pisanki – czyli te przedmioty, z którymi najczęściej kojarzona jest rosyjska plastyka artystyczna, czerpiąca z tradycji ludowych oraz religijnych prawosławia.

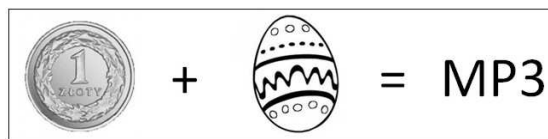
O Królewcu w Kaliningradzie

Konferencja historyczna *Königsberg - Królewiec - Kaliningrad - dziedzictwo historyczne* rozpocznie tegoroczne, dwunaste już Dni Kultury Polskiej w Obwodzie Kaliningradzkim, które będą trwały od 3 do 8 czerwca 2013 r. Naukowcy z Polski i Rosji pochylią się nad tematyką niemieckiego Königsberga, polskiego Królewca, rosyjskiego Kaliningradu, a nawet łaćńskiego Regiomonti w dniu 6 czerwca. Konferencja realizowana jest przez Towarzystwo „Ojcowizna” i Muzeum Kultury Ludowej w Węgorzewie, przy współpracy z olsztyńskimi placówkami: Ośrodkiem Badań Naukowych im. Wojciech Kętrzyńskiego oraz Centrum Badań Wschodnich przy OBN. Zwieńczeniem projektu będzie publikacja wygłoszonych referatów.

XII Dni Kultury Polskiej w Obwodzie Kaliningradzkim, w ramach których odbędą się też m.in. warsztaty taneczne dla dzieci i młodzieży ze środowisk polonijnych, konkursy recytatorskie, występy artystyczne oraz koncert Hanny Banaszak, zostały dofinansowane ze środków Ministra Spraw Zagranicznych, w ramach zadania publicznego „Współpraca z Polonią i Polakami za granicą w 2013 r.”.

Konkurs na pisanekę

Nowością tegorocznego „Święta Wiosny” jest konkurs na tradycyjną pisanekę wielkanocną. Kierowany jest on do uczniów, którzy w dwóch grupach wiekowych, od godz. 11.00 do 13.00 będą na terenie Muzeum zdobić jajka woskiem. Autorzy najbardziej „etnograficznych” pisanek otrzymają atrakcyjne nagrody rzeczowe, ufundowane przez Związek Gmin Warmińsko-Mazurskich i Muzeum Kultury Ludowej.

Warto być, warto zobaczyć

- **marzec-maj** – *Bestiariusz słowiański*, wystawa rysunków Pawła Zycha i Witolda Vargasa.
- **marzec-kwiecień** – *Ikony, pisanki*, wystawa rękodzieła twórców z Wyższej Szkoły Sztuki i Przemysłu w Kaliningradzie.
- **23 marca** – XXXVI „Święto Wiosny 2013”.
- **24 marca** – XII Misterium Męki Pańskiej w Budzewie.
- **8 kwietnia** – *Węgorzewskie urodziny*, prezentacja depozytu z pomnika seminarzystów.
- **od 8 kwietnia** – *Z zejmańskiego kufierka*, wystawa prac Jerzego Józefa Tyszko.
- **25 kwietnia, godz. 16.30** – *Życie codzienne na Warmii i Mazurach w latach 1945-1956 na podstawie dokumentów z IPN*, spotkanie z Renatą Gieszczyńską, historykiem z IPN w Olsztynie.

- **kwiecień-maj** – *Represje wobec wsi i Ruchu Ludowego*, wystawa z IPN w Olsztynie.
- **kwiecień** – rozstrzygnięcie XV edycji konkursu historycznego „Losy Nasze...”.
- **16 maja, godz. 16.30** – wykład *Represje wobec wsi i ruchu ludowego* oraz prezentacja wydawnictwa „Kolektywizacja wsi”, spotkanie z Marcinem Markiewiczem, historykiem z IPN w Białymstoku.
- **18/19 maja** – Noc Muzeów
- **maj** – *Pejzaż peryferyjny*, wystawa fotografii Doroty Nowosad.
- **1 czerwca-15 lipca** – *Żyjący świat jezior Warmii i Mazur*, wystawa fotograficzna z Muzeum Przyrody, oddziału Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie.
- **6 czerwca, godz. 16.30** – spotkanie z historykami Anną Cichecką i Krystyną Jarosz z MKL w Węgorzewie, połączone ze zwiedzaniem wystawy *100 lecie kościoła Dobrego Pasterza w Węgorzewie 1913-2013*.
- **6-9 czerwca** – XII Dni Kultury Polskiej w Obwodzie Kaliningradzkim.
- **8 czerwca** – konferencja historyczna *Salwatorianie w Polsce i na Mazurach*.
- **15 czerwca** – „Dzień z Konopką 2013” – V Mistrzostwa świata w letnim ciągnięciu sanek.
- **czerwiec-lipiec** – *100 lecie kościoła p.w. Dobrego Pasterza w Węgorzewie*, wystawa historyczna.
- **czerwiec-sierpień** – *Chata ukwiecona*, wystawa etnograficzna ze zbiorów Muzeum Podlaskiego w Białymstoku.
- **czerwiec-sierpień** – *Na kaflu malowane*, wystawa prezentująca działalność manufaktury Pałac Nakomiady.

- **6 lipca** – VIII Regionalny Festiwal Kultury Łowieckiej.
- **10 lipca-sierpień** – *Arno Holz (1863-1929), życie i twórczość*, wystawa biograficzna ze Stowarzyszenia Arno Holza w Kętrzynie.
- **2-4 sierpnia** – XXXVI Międzynarodowy Jarmark Folkloru.

Nr 39 „Pod Jelonkiem” do życia powołali: Anna Babiak-Owad, Katarzyna Dzurko-Piasecka, Beata Gruszka, Krystyna Jarosz, Jerzy Łapo, Małgorzata Stępiak.

Zapraszamy do Internetu:

- www.muzeum-wegorzewo.pl/ [tutaj też archiwalne numery „Pod Jelonkiem”]
- <http://www.facebook.com/pages/Muzeum-Kultury-Ludowej-w-W%C4%99gorzewie/202099406584045>